

Yhteenveto

Vapaa!-Fri! –hankkeen työpaja kunta-kansalaisyhteiskuntayhteistyön tilasta ja tulevaisuudesta

1. Työpajan tarkoitus ja tavoite

Oikeusministeriö järjesti 17.6.2021 Vapaa!-Fri! –hankkeeseen liittyvän työpajan kunta-kansalaisyhteiskuntayhteistyön tilasta ja tulevaisuudesta. Vapaa!-Fri! –hankkeen yhtenä tavoitteena on edistää vapaaehtoistoiminnan asemaa keskittymällä paikallistasolla tapahtuvaan kunnan ja kansalaisyhteiskunnan yhteistyötä tukevien rakenteiden ja mallien tunnistamiseen ja levittämiseen. Vapaa!-Fri! -hanke tulee käynnistämään ns. klinikkatyön kunta-kansalaisyhteiskuntayhteistyön edistämiseksi vuoden 2022 aikana. Hankeklonikan toiminta on tarkoitettu kunnille, joilla on kiinnostusta lähteä kehittämään ja syventämään yhteistyötä alueen kansalaisyhteiskunnan kanssa.

Työpajan tarkoituksena oli kerätä tietoa kunta-kansalaisyhteiskuntayhteistyöhön liittyen. Kertynyttä tietoa hyödynnetään kuntapilottien sisällön suunnittelemisessa sekä hankkeen loppuraportin työstämisessä. Työpajassa pureuduttiin kunta-kansalaisyhteiskuntayhteistyön tilaan ja tulevaisuuteen, ja pohdittiin, minkälaista tukea ja tietoa kunnissa kaivattaisiin kunta-kansalaisyhteiskuntayhteistyön kehittämiseksi.

Tilaisuus oli suunnattu erityisesti kuntien virkahenkilöstölle. Tilaisuus järjestettiin Teams-etäyhteyden välityksellä ja työskentelyssä apuna käytettiin HowSpace-fasilitointityökalua. Tilaisuus kesti yhteensä kaksi tuntia. Työpajaan osallistui yhteensä 19 henkilöä 15 eri organisaatiosta.

Osallistujat:

1. Jaana Halin, Turun kaupunki
2. Anu Häntinen, Keski-Suomen Yhteisöjen Tuki ry
3. Sara Inkeroinen, Oulun kaupunki
4. Wilma Jokinen, Vaasan Ely-keskus
5. Anne Kolehmainen, Haminan kaupunki
6. Tiia Krooks, Närpiön kaupunki
7. Päivi Kurikka, Kuntaliitto
8. Katariina Luoto, Keski-Suomen Yhteisöjen Tuki ry
9. Marianne Neijonen, Helsingin kaupunki
10. Ville Nieminen, Kuntaliitto
11. Irina Nori, Pohjanmaan liitto
12. Seija Nyqvist, Vaasan kaupunki
13. Hanna-Kaisa Pernaa, Vaasan yliopisto
14. Sonja Roden, Vaasan keskussairaala
15. Kristiina Salo, Kouvolan kaupunki
16. Maria Salenius, Kuntaliitto
17. Henri Uotila, Miina Sillanpään säätiö
18. Sari Välimäki, Jyväskylän kaupunki
19. Sari West, Vaasan keskussairaala

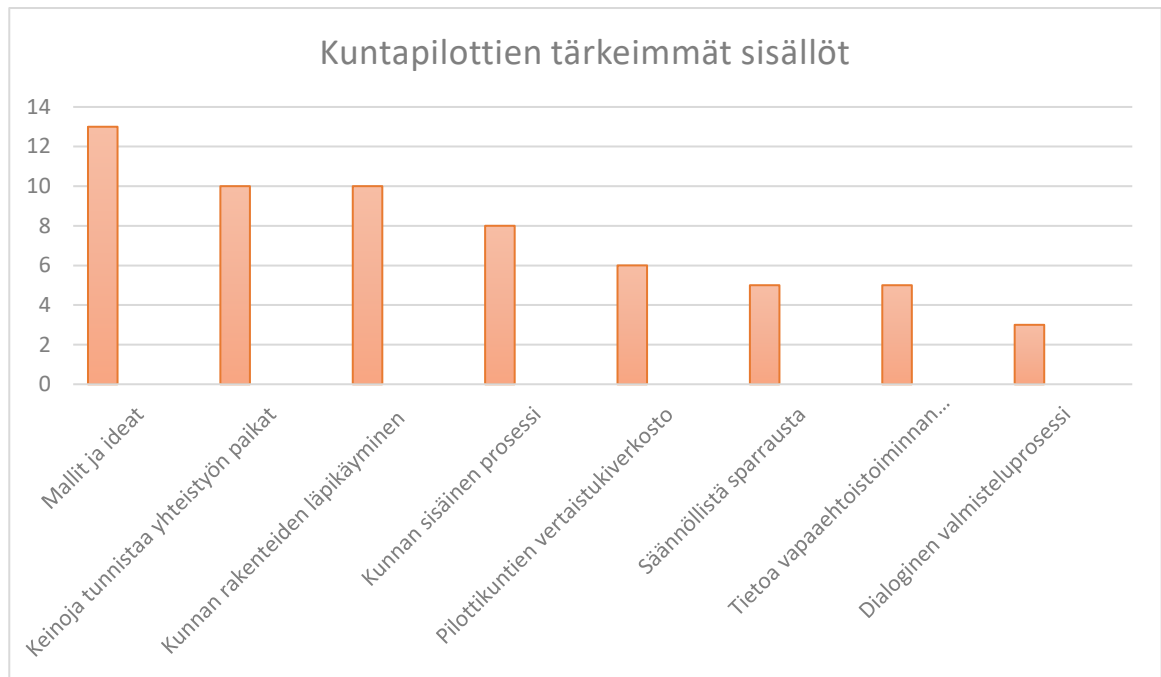
2. Kuntapilottien esittely ja äänestys tärkeimmistä sisällöistä

Työpaja käynnistyi Vapaa!-Fri!-hankkeen ja sen yhteydessä toteutettavien kuntapilottien esittelyllä. Esittelyn jälkeen järjestettiin äänestys siitä, mitkä kuntapilottien alustavat sisällöt näyttävät osallistujille tärkeimpinä. Äänestyksessä hyödynnettiin HowSpace-työkalua. Kaikille vaihtoehdoille oli mahdollista antaa ääni.

Äänestyskysymys oli: Mitä kuntapilottien pitäisi mielestäsi pitää sisällään, jotta niistä saataisiin paras hyöty irti? Äänestysvaihtoehdot olivat seuraavat:

- Konkreettisia malleja ja ideoita kunnille kunta-kansalaisyhteiskuntayhteistyön toteuttamiseksi
- Keinoja tunnistaa erilaisia yhteistyön paikkoja kansalaisyhteiskunnan toimijoiden kanssa
- Kunnan omien rakenteiden läpikäymisen - missä kansalaisyhteiskunnan näkökulmaa voitaisiin vahvistaa
- Kunnan sisäisen prosessin pilotin aikana eri kunnan sektorien saamiseksi mukaan kehittämistyöhön
- Tietoa vapaaehtoistoiminnan yhteiskunnallisesta merkityksestä kehittämistyön tueksi
- Säännöllistä sparrausta hankkeen taustaverkoston kanssa kehittämistyön edetessä
- Tilaisuudet pilottikunnista muodostuvan vertaistukiverkoston kesken ja yhteisen ajatustenvaihdon
- Dialogisen valmisteluprosessin kunnan ja kansalaisyhteiskunnan välillä esim. pelillisen lähestymistavan kautta

Äänestyksen perusteella kuntapilottien tärkeimpänä sisältönä pidettiin konkreettisten kunta-kansalaisyhteiskuntayhteistyön mallien ja ideoiden välittämistä kunnille. Seuraavaksi eniten pisteitä saivat keinot tunnistaa erilaisia yhteistyön paikkoja kansalaisyhteiskunnan toimijoiden kanssa sekä kunnan omien rakenteiden läpikäyminen pilottien yhteydessä. Vähiten pisteitä sai dialoginen valmisteluprosessi ja pelillinen lähestymistapa. Vähiten pisteistä saanutta vaihtoehtoa käsiteltiin lyhyesti suullisesti. Esiin nousi muun muassa se, että dialogin käytöstä voi syntyä mielikuva, että jostain asiasta on tarkoitus vain vaihtaa ajatuksia sen sijaan, että menettelyssä sitouduttaisiin johonkin konkreettiseen lopputulokseen. Pelillisessä lähestymistavassa katsottiin puolestaan olevan riskinä se, että sidosryhmille lähestymistapa voi näyttäytyä kunnioituksen puutteena, erityisesti jos työskennellään iäkkäämpien henkilöiden kanssa.

3. Ryhmäkeskustelut

Äänestyksen jälkeen työpajassa jakauduttiin kahteen ryhmään, joissa keskusteltiin kolmesta eri teemasta. Ensimmäisessä keskusteluosiossa käytiin läpi osallistujien havaintoja ja kokemuksia siitä, minkälaista kunta-kansalaisyhteiskuntayhteistyötä eri kunnissa on jo olemassa, eli missä asioissa kunnissa on jo onnistuttu. Seuraavaksi keskusteltiin samaan teemaan liittyen mahdollisista kehittämisen kohteista. Viimeisessä keskusteluosiossa osallistujia pyydettiin puolestaan pohtimaan, miten hankkeen klinikkatoiminta voisi tukea kuntia niiden kehittämistyössä.

Molemmista ryhmistä valittiin kirjuri, joka kirjasi ryhmän keskustelun pääpointit HowSpace-alustalle. Eri keskusteluosiossa tulleet keskeiset asiat on kuvattua seuraavissa alajaksoissa.

3.1 Olemassa olevia yhteistyön muotoja

Keskustelussa tuotiin esiin erilaisia hyviä toimintamalleja ja käytäntöjä ympäri Suomea. Esiin nostettiin mm. toimivan yhteistyön tarkistuslistoja, erilaisten strategisten asiakirjojen merkitystä, yhteistyön toteuttamisessa kokeiltuja käytäntöjä sekä kokeiluja.

Alla on listattu keskustelussa esiin tuodut hyvät käytännöt:

Kunnalliset toimielimet ja yhteyshenkilö kunnassa

- Kyläparlamentit (Keuruu, löytyy myös Äänekoski) kokoaa asuinaluevaikuttamisen äärelle ja päättää myös kylien rahoituspotista (kummasti motivoi): <https://www.keuruunkylat.fi/kylat/kylaparlamentti>

Strategiset asiakirjat

- Kuntaliitto: Hyvinvointikertomustyö ja tiedolla johtaminen kehityskohteina
- Hamina: laaja osallisuus- ja hyvinvointikertomus. Vapaaehtoistyö on huomioitu siinä.

Järjestöyhteistyön oppaat ja tarkistuslistat

- Turussa Järjestä sote113-hanke on kuvannut järjestöystävällisen kunnan tarkastuslistan Innokylään: <https://innokyla.fi/fi/toimintamalli/jarjestoystavallisen-kunnan-toimintamallin-luominen-ja-kuvaaminen>
- Järjestöpositiivinen kunta on hyvinvoinnin voittaja -tarkistustalista kunnille ja järjestöille: <https://thl.fi/documents/966696/1449811/J%C3%A4rjest%C3%B6positiivinen-kunta-on-hyvinvoinnin-voittaja.pdf-correctedByPAVE.pdf/02b72e6e-06c3-48c6-b10f-c92dca756eb7>
- Järjestöpositiivisen kunnan kehityskeskustelu -työkalu: <https://innokyla.fi/fi/toimintamalli/jarjestopositivisen-kunnan-kehityskeskustelu>

Yhteistyön ja osallistamisen eri mallit

- Turussa on tehty kunta-järjestökumppanuussopimusmalli ja kuvattu se innokylään: <https://innokyla.fi/fi/toimintamalli/kunta-jarjestokumppanuusmalli>
- Kumppanuuspöydän rakennusopas: <https://www.kuntaliitto.fi/julkaisut/2018/1963-kumppanuuspoydan-rakennusopas>
- Yhteiset työpajat järjestöjen kanssa esim.: <https://kumppanuusfoorumi.fi/posts/varsinais-suomen-jarjestoyhteistyon-tiekartta-suuntaa-yhteistyon-kehittamista/>
- Turussa valikkoverkosto yhteistyö laajaa. <https://kansalaisareena.fi/ammattilaiselle/valikkoverkosto/>
- Nuorten Suomi on kehittänyt pelillistä lähestymistapaa, jota on testattu useissa kunnissa (nuorten vaikuttaminen): <http://www.nuortensuomi.fi/vaikuta-teemapaiiva/>
- MSL:n kehittämä penkkikahvila on hyvä toimintamalli asukkaiden kohtaamiseen matalalla kynnyksellä: <https://msl.fi/service/penkkikahvila/>
- Kuntaliitto: sosiaalinen kestävyys ja osallisuus. Miten kunnat jatkossa tukevat järjestöjä kiinnostaa? Yhteisöllinen innovointi-malli luotu. Arkeen voimaa-malli. <https://www.arkeenvoimaa.fi/>
- Yhteisöllinen innovointi-julkaisu: <https://www.kuntaliitto.fi/julkaisut/2017/1830-yhteisollinen-innovointi-uutta-luova-yhteistyomalli> Innokylä: <https://innokyla.fi/fi/toimintamalli/yhteisollinen-innovointi-uutta-luova-yhteistyomalli>
- Keuruun terveysaseman ja yhdistysten yhteistyön pelisäännöt: <https://www.yhdistystori.fi/assets/files/sites/4/2021/06/Keuruun-terveysaseman-ja-yhdistysten-yhteistyon-pelisaannot.pdf>
- Jyväskylässä valikkoverkosto ja kumppanuustyöpöydät.
- Järjestö-kuntayhteistyön alueelliset elinvoimapaikat: <https://innokyla.fi/fi/toimintamalli/jarjesto-kuntayhteistyon-alueelliset-elinvoimapaikat>
- Kouvolassa yhteisökoordinaattori, osallisuuskoordinaattori tekee osallisuusohjelmia. Porukkatalo mahdollistaa kokoontumisen. Alueoimikunnat perustettu, jotta kuntaliitosten kautta saadut asukkaat tuntisivat itsensä osallisemmiksi.
- Keski-Suomessa on olemassa kuntien järjestöyhdyshenkilöiden koordinointi. Suuresta osasta kuntia löytyy järjestöyhteistyötä tekeviä viranhaltijoita, myös tiloja ja avustuksia on hyvin tarjolla. Melkein kaikki kunnat tarjoavat myös tukipalveluja järjestötoimijoille.

Maakunnallinen yhteistyö ja kehittäminen

- Pohjanmaan liitto pyörittää Pohjanmaalla järjestöneuvottelukuntaa ja kuntien osallisuusverkostoa. Tavoitteena on järjestöjen välisen sekä järjestöjen ja julkisen sektorin välisen yhteistyön edistäminen sekä kuntien osallisuustyön ja -suunnittelun edistäminen
- Pohjanmaan hyvinvointialue: hyte-koordinaattori, hyte yhteistyön rajapintojen kartoitus, työpajat jne.
- Keski-Suomen yhteisöjen tuki: koko Keski-Suomi alueena. Kokoavat Keski-Suomen järjestöyhteyshenkilöt kaksi kertaa vuodessa yhteen. Koordinoivat paikallisia verkostoja, vuoropuhelu

mahdollistuu. Paljon vapaaehtoistyön järjestöjä mukana. Hyvinvointikertomustyöhön järjestöjen osallistaminen mukaan.

- Keski-Suomen verkostoja: <https://www.yhdistystori.fi/yhdistyksille/yhteistyota/>
- Keski-Suomessa järjestöpositiivisuuden kuntatutka: <https://www.yhdistystori.fi/ajankohtaista/keski-suomen-jarjestotietoa/kuntatutka/>

Vapaaehtoistoimintaan suoraan liittyvät käytännöt

- Vapaaehtoisuuden puu Kouvolassa <https://www.yhdistysinfo.fi/loyda-tekemista-ja-tietoa/vapaaehtoisuudenpuu/>
- Helsingissä agendalla hyte-työn kytkökset vapaaehtoistyöhön sote-uudistuksen yhteydessä. Vapaaehtoistyö on syvällä Helsingin rakenteissa, on osallisuudesta vastaava yksikkö, joka tekee mm. osallisuussuunnittelua. Asukastaloissa vapaaehtoisia mukana konkreettisesti toiminnassa.
- Vaasa: perustason vapaaehtoistyön koordinointi. Ikäihmisillä avustusten kautta. Organisaatiouudistus on tulossa.
- Kansalaistoiminnan keskus Matara Jyväskylässä vetää OLKA-toimintaa.
- Jyväskylän kaupungilla vapaaehtoistoimintaa on organisoitu vapaaehtoistoiminnan palveluihin jo pitkään. Palveluneuvoja ohjaa kiinnostuneita vapaaehtoistoimintaan. Kansallinen vapaaehtoistoiminnan rakenne.
- Hamina: Paljon vapaaehtoistyötä kunnassa. 4. sektori vahva. Hyvinvointikoordinaattorin työhön tulossa vapaaehtoistyön koordinaatio.
- Vaasan sairaanhoitopiirissä OLKA-toimintaa eli organisoitua vapaaehtoistoimintaa erikoissairaanhoidossa. Hyvin toimiva malli ja hyvä esimerkki hanketoiminnasta, joka jää pysyväksi ja leviää toimintamallina muuallekin.

Teemaan liittyvät kampanjat ja tiedottamiset

- Lähde -liike: Yhdessä yksinäisyyttä vastaan: <https://lahdemukaan.fi/>
- Tykkää turkulaisesta-kampanja vapaaehtoistyö yksinäisyyden ehkäisyyn: <https://tykkaaturkulaisesta.fi/>
- Tukea poikkeustilanteessa kuntien verkkosivuille Turun tapaan ikäryhmittäin, järjestöt mukana: <https://www.turku.fi/tukea-poikkeustilanteessa>

3.2 Kehittämisen kohteita

Toisessa keskusteluosuudessa pohdittiin kunta-kansalaisyhteiskuntayhteistyöhön liittyviä kehittämiskohteita.

Yhteisöllisyyden edistämistä kunnissa pidettiin tärkeänä kokonaisuutena. Esiin tuotiin, että ihmiset haluavat osallistua eri tavoin. Monet kansalaiset haluavat osallistua omiin tärkeisiin asioihin liittyen ja silloin kun itselle sopii. Tämä asettaa haasteita sellaisille kuntien osallistamistavoille, jotka edellyttävät pidempää sitoutumista. Keskustelussa myös todettiin, että kaikki eivät myöskään halua osallistua. Keskustelussa myös todettiin, että perheiden elämä on nykypäivän Suomessa varsin monimuotoista ja kaikki osallistuminen mallit eivät sovi kaikille. Tärkeänä pidettiin myös digitaalisten ratkaisujen hyödyntämisen miettimistä kehittämistyössä.

Esiin nostettiin erilaisia kehittämisen kohteita. Keskustelussa kävi ensinnäkin ilmi, että yhtenä osallistumisen haasteena on tiedon löytäminen. Jotta ihminen voi osallistua ja vaikuttaa, tulee hänellä olla tieto erilaisista vaikuttamismahdollisuuksista.

Keskustelussa myös tuotiin esiin, että kunnissa aitoa kohtaamista ja dialogia tarvitaan siihen, että luodaan erilaisiin toimintoihin pelisäännöt yhdessä, ja että tieto pelisäännöistä löytyy helposti. Lisäksi todettiin, että

viranomaisen ja kunnan aikaperspektiivi on monesti erilainen kuin vapaaehtoistoimijan ja molemmiin puolin pitäisikin olla realismia siinä, mitä oikeasti ja konkreettisesti voidaan yhdessä tehdä. Hyvänä esimerkkinä yhteisistä pelisäännöistä tuotiin esiin Keuruun terveysaseman ja yhdistysten yhteistyön pelisäännöt (katso lista edellä).

Keskustelussa korostui näkemys siitä, että toimivan yhteistyön rakentamiseen tarvitaan pitkäjänteisyyttä ja pysyviä rakenteita. Esiin tuotiin, että vakiintuneita toimintatapoja tarvitaan, jotta kiinnostuneet löytävät vapaaehtoistoiminnan pariin.

”Tarvitaan sääntöjä ja puitteita siihen, miten yhdessä toimitaan.”

Lisäksi nostettiin esiin vapaaehtoistoiminnalle tarjolla olevien tilojen merkitys. Esiin tuotiin, että kunnissa tarvitaan kohtaamispaikkoja vapaaehtoistoimijoille. Lisäksi todettiin, että alueilla joilla on paljon ulkomaalaistaustaista väestöä seurakunnat eivät esimerkiksi ole sopivia paikkoja kaikkein kohtaamisille. Tällaisissa tapauksissa kunnan roolin nähtiinkin olevan erityisen tarpeellinen sopivine tilojen tarjoajana.

Keskustelussa kehittämiskohteenä pidettiin myös uusien tekijöiden saamista mukaan yhdistystoimintaan, sillä kentällä näkyy selvästi, että väki on jo ikääntynyt. Samalla nostettiin esiin kysymys siitä, miten nuoret saadaan mukaan toimintaan.

Keskustelussa viitattiin myös 16.6.2021 julkaistuun OECD:n Civi space scaniin Suomesta, jossa annetaan suosituksia kansalaisyhteiskunnan toimintamahdollisuuksien parantamiseksi:

<https://avoinhallinto.fi/oecd/ta-paljon-suosituksia-kansalaisyhteiskunnan-toimintamahdollisuuksien-parantamiseksi-suomessa/>

3.3 Hankkeen tarjoama tuki kunnille yhteistyön kehittämiseksi

Viimeisessä keskusteluosuudessa pohdittiin sitä, minkälaista tukea hanke voisi tarjota kunnille kunta-kansalaisyhteiskuntayhteistyön kehittämiseksi. Hyvänä toimintatapana pidettiin hankkeessa jo suunnitteilla olevien erilaisten mallien ja ideoiden kokoamista muiden hyödynnettäväksi.

Keskustelussa pidettiin tärkeänä, että myös tutkijoiden ja päättäjien ääni saataisiin kuulumaan hankkeen yhteydessä käytävissä keskusteluissa. Hyvänä pidettiin myös yhteistyötä vaikuttajaryhmien kanssa (vanhus- ja vammaisneuvostojen kanssa) ja nuorisovaltuuston kuulemista sekä lapsivaikutusten arvioinnin laajenuksesta saatujen kokemusten hyödyntämistä. Myös asukaslähtöisyyden näkökulman painottamista pidettiin tärkeänä.

Esiin myös tuotiin, että alueelle ja kuntiin voitaisiin luoda uusia innovatiivisia tapoja tehdä asioita yhdessä yhteiskehittämisen kautta. Hyvänä tapana pilottien toiminnalle pidettiin myös esimerkiksi järjestöjen kanssa käytäviä yhteisiä työpajoja, joissa muotoillaan yhdessä kehittämiskohteet. Näin on meneteltykin eri puolella Suomea erilaisten kumppanuuspöytien ja foorumien yhteydessä. Esiin myös nostettiin järjestöiltä tulevan tiedon hyödyntämistä, joka voisi vaikuttaa päätöksentekoon.

Esiin nostettiin myös erilaisten järjestöystävällisten/järjestöpositiivisten kuntien tarkistuslistat, joita voitaisiin hyödyntää kuntapiloteissa.